

סעודת פורים

מור וקציעה סימן תרצה:

כיוון דכתיב (שכתוב) 'ימי משתה ושמחה', ובעינו (וצריך) סעודה קבועה, לא סגי (לא די) בלא פת. וכבר פירש רש"י במגלה כל המשתה נקראת על שם הלחם... כללו של דבר, פשוט וידוע מאוד הוא שכל מקום שנאמר 'סעודה' אינה אלא בפת.

ערוך השולחן אורח חיים סימן תרצה סעיף ז:

וראיתי מי שמסתפק אם יוצאים ידי סעודה במאכלים טובים בלא לחם, ולי נראה דלא יצא, דומיא (בדומה לסעודה) דשבת ויום טוב. ועוד דאין משתה בלא לחם, כדכתיב (ככתוב) בלוט: 'ויעש להם משתה ומוצות אפה ויאכלו'. וב(ספר) דניאל כתיב (כתוב): 'פת-בגם ויין משתיהם'.

לעומת זאת פוסקים רבים כתבו שאין חובה מעיקר הדין לאכול לחם:

מגן אברהם סימן תרצה ס"ק ט:

לא מצינו שחייב לאכול פת בפורים, ומצי למיפטר נפשיה (ויכול לפטור עצמו) בשאר מיני מטעמים.

ברכי יוסף אורח חיים סימן תרצה ס"ק א:

אם עשה סעודה פורים בלא לחם - יצא.

כשיטת זו, דייק הגר"ע יוסף (שו"ת יחווה דעת חלק א סימן פט) מדברי הרמב"ם:

הגמרא במסכת ברכות קובעת שהשוכח לומר 'יעלה ויבוא' בתפילת ראש חודש - חוזר ומתפלל, ואילו השוכח לומר זאת בברכת המזון - אינו חוזר, ומבארת הגמרא טעמו של דבר:

תלמוד בבלי ברכות דף מט עמוד ב:

אמר ליה רב אבין לרב עמרם: מאי שנא תפלה ומאי שנא ברכת המזון (מה ההבדל בין השוכח 'יעלה ויבוא' בתפילה, ובין השוכח זאת בברכת המזון)?... תפלה דחובה היא - מחזירין אותו, ברכת מזונא (ברכת המזון), דאי בעי אכיל אי בעי לא אכיל (שאם רצה, אינו חייב לאכול לחם בראש חודש) - אין מחזירין אותו.

❖ למדנו את הכלל בעניין השוכח לומר 'יעלה ויבוא' בברכת המזון של ראש חודש, ואמירת 'רצה והחליצנו' בברכת המזון של שבת.

לגבי השוכח 'על הניסים' בברכת המזון בפורים, כתב הרמב"ם שדינו כדין השוכח 'יעלה ויבוא' בברכת המזון של ראש חודש:

רמב"ם הלכות ברכות פרק ב הלכה יב-יג:

ובפורים - שכן ולא הזכיר העניין (לא אמר 'על הניסים') בברכת המזון, אינו חוזר.

❖ מהי הוכחת הגר"ע יוסף לכך שלדעת הרמב"ם אין חובה לאכול לחם בפורים?

הקדמה:

ארבע מצוות מיוחדות לחג הפורים: א. קריאת המגילה. ב. משלוח מנות. ג. מתנות לאביונים. ד. משתה ושמחה. היהודים במלכות אחשורוש חטאו בכך שנהנו מסעודתו, והעדיפו את טובתם הגשמית על פני הפגיעה החמורה בכבוד שמיים שהייתה בסעודה זו, שהשתמשו בה בכלי המקדש. כשעם ישראל חזר בתשובה אמתית ועמוקה, נעשו לו ניסים על ידי משתאות, ונקבעה השמחה לדורות באמצעות הנאה גשמית - משתה ושמחה, שנעשים על טהרת הקודש, ונוסכים בנו קדושה גם בעת שעוסקים בהנאות גשמיות.

שאלה: האם חיילים היוצאים לסיוור ממושך ביום הפורים, יכולים לצאת ידי חובת הסעודה בליל פורים? האם חובה לאכול לחם ובשר בסעודת פורים, או שניתן להסתפק בארוחה רגילה? האם חיילים צריכים לשתות יין בפורים?

א. סעודת פורים בלילה

כתוב במגילת אסתר:

מגילת אסתר פרק ט פסוקים כ-כב:

וַיִּכְתֹּב מֶרְדֳּכָי אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁלַח סָפְרָאִם... לְקִיָּם עֲלֵיהֶם לְהִיָּתוֹת עֲשִׂים אֶת יוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֶת יוֹם־חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּן־כָּל־שָׁנָה וְשָׁנָה. כִּי־מֵיִם אֲשֶׁר־נָחֲזוּ בָהֶם הַיְּהוּדִים מֵאֲוִיבֵיהֶם וְהַחֲדָשׁ אֲשֶׁר־נִהְפָּה לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֲבֵל לְיוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי־מִשְׁתֵּה וּשְׂמִינִיָּה וּמִשְׁלֹחַ מִנּוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמִתְּנוּת לְאֲבִינָיִם.

מפסוקים אלו לומדת הגמרא את החובה לערוך סעודה בפורים, וכן את מועד עריכת הסעודה:

תלמוד בבלי מגילה דף ז עמוד ב:

אמר רבא: **סעודת פורים שאכלה בלילה (בליל פורים) לא יצא ידי חובתו**, מאי טעמא (מדוע)? 'ימי משתה ושמחה' כתיב (כתוב).

וכן פסק השולחן ערוך (אורח חיים סימן תרצה סעיף א), והוסיף הרמ"א (שם):

ומכל מקום, **גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה**.

וכתב המשנה ברורה (על הגהת הרמ"א הנ"ל, ס"ק ג):

אך אינה סעודה כמו למחר, דשם (שכן בסעודת שחרית) צריך להרבות יותר.

ב. האם חובה לאכול לחם?

הגה אורח חיים תרצה סעיף א:

מצוה להרבות בסעודת פורים.

נחלקו הפוסקים האם חובה לאכול לחם בסעודת פורים:

❖ האם לדעתך דברי הרמ"א יכולים לעלות בקנה אחד עם דברי הרמב"ם שהובאו לעיל?

לעומת המשמעות הפשוטה של דברי הגמרא והשולחן ערוך בדבר חיוב השכרות בפורים, כתבו חלק מן הראשונים אחרת:

בית הבחירה מגילה דף ז עמוד ב:

ומכל מקום אין אנו מצווין להשתכר ולהפחית עצמנו מתוך השמחה, שלא נצטוו על שמחה של הוללות ושל שטות, אלא בשמחה של תענוג שנגיע מתוכה לאהבת השם והודאה על הנסים שעשה לנו.

בנוגע לקיום מצוות שתיית יין בפורים לחיילים, הובא בתורת המחנה:

תורת המחנה חלק ג הלכות פורים הערה 139:

בספר מקראי קודש כתב בשם הגר"מ אליהו שחיילים פטורים ממצוות שכרות, ובשם הגר"א נבנצל שההוראה הכללית צריכה להיות שישתו מעט יין.

ולמעשה נכתב שם:

תורת המחנה חלק ג הלכות פורים תשובה יא:

אמנם פשוט, שחיילים בצבא פטורים ממצוה זו (של שתיה ושכרות בפורים), שהרי מצות שמירת הציבור מוטלת עליהם, ובשל כך עליהם לשמור על צלילות דעת. אולם אם מתאפשר להם יטעמו מעט יין, אך רק באישור מפקד בכיר. (על פי פקודות הצבא חל איסור על שתיית משקה משכר, ומותר אך ורק באישור מפקד בדרגת תא"ל ובנוכחות סא"ל).

ה. הלכה למעשה

כך נפסק להלכה בספרנו 'תורת המחנה':

א. אין יוצאים ידי חובה בסעודה שעורכים בליל פורים, (אם כי ראוי להרבות קצת בסעודה גם בליל פורים), לעומת זאת ניתן לקיים את הסעודה בכל שעה משעות היום.

ב. מצוה לסעוד בפורים סעודה מכובדת עם לחם ובשר, ואם אין הדבר באפשרותו, ישיביו לכל הפחות מעט את תפריט הסעודה.

ג. חיילים בצבא אסורים בשתיית יין, שהרי מצות שמירת הציבור מוטלת עליהם ועליהם לשמור על צלילות דעת, אולם אם מתאפשר להם יטעמו מעט יין, אך רק באישור מפקד בכיר.

למעשה, הורה הגר"ע יוסף:

שו"ת יחווה דעת הנ"ל:

סעודת פורים **מן הדין אינה צריכה להיות דווקא בפת, אולם כנו לחוש לכתחילה** לדעת הפוסקים שסוברים שצריכה פת.

ג. האם חובה לאכול בשר?

רמב"ם הלכות מגילה פרק ב הלכה טו:

כיצד חובת סעודה זו? **שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה** כפי אשר תמצא ידו, ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות.

ודייק מדבריו ערוך השולחן (סימן תרצה סעיף א):

ומשמע דבשר וודאי צריך, דבלעדי זה אין חשיבות.

אמנם, בהגהות מיימוניות כתב על דברי הרמב"ם:

כתב ראב"ה, דכל הני (שכל מצוות אלו שהזכיר הרמב"ם) **למצוה בעלמא ולא לעכב**.

וכן המגן אברהם (סימן תרצ"ו, ס"ק טו) פקפק על החובה לאכול בשר בפורים.

כתב בשו"ת משנה הלכות, שאף לדעת הרמב"ם ייתכן שאין חובה גמורה לאכול בשר:

שו"ת משנה הלכות חלק ז סימן צג:

דגם הרמב"ם ז"ל מודה **שאם לא אכל בשר יוצא ידי סעודה, אלא שלא יצא ידי ריבוי סעודה כולו**. ויש לומר... דהכי קאמר (שזו כוונת הרמב"ם): **יאכל בשר אם אפשר, ואם לא אפשר אזי יתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו**, אלא שבשר מצוה מן המובחר אבל אינו לעיכובא.

ד. שתיית יין

תלמוד בבלי מגילה דף ז עמוד ב:

אמר רבא: מיחייב איניש לבסומי בפוריא (חייב אדם לשתות יין בפורים), עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.

השולחן ערוך (סימן תרצה, סעיף ב) פסק כדברי הגמרא, **אך הרמ"א** (שם) כתב:

ויש אומרים דאין צריך להשתכר כל כך, אלא שישתה יותר מלימודו, וישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי. ואחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכין לבו לשמים.

'והגית בו'

דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל
יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית
מערכת: סא"ל הרב שוהם עורקבי רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,
סרן הרב דודי גרינפלד קמ"ד בתיבה, אע"צ הרב חנניה שפרן
בתיבה ועריכה: טור' ר' יהודה בן חיים
הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com
להצטרפות לקבוצת ההלכה יומית לחיילים בוואצפ וקבלת דפי 'והגית בו' (קבוצה שקטה),
סרקו את הקוד הבא:

